

● Azərbaycan COP29-a hazırlaşır

Naxçıvanı işıqlı günə çıxaran "yaşıl enerji" mənbələri

Mövcud elektrik stansiyaları muxtar respublikanı xarici şirkətlər üçün daha da cəlbedici edir

Culfa rayonunun külək-günəş hibrid elektrik stansiyası ilə yaxından tanış olduqdan sonra Naxçıvanın "yaşıl enerji" mənbələrinin növbəti yünvanına - Babək rayonuna yollanırıq...

Günəşin və suyun bəxş etdiyi enerji mənbələrinə doğru irəliləyirik...

Muxtar respublikanın çətin dövərində onun xilasına yetişən Ulu Öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə tikilən, Naxçıvanı işıqlığa çıxaran "Araz" Su-Elektrik Stansiyasına gedirik. 1964-cü ildə inşasına başlanılan "Araz" SES-in tikintisi 1970-ci ildə tamamlandı. Stansiyanın istismarına isə 1971-ci ildə başlanılıb.

Araz çayı üzərində, İranla sərhəddə yerləşən stansiyanın ərazisinə daxil olurduq. Bir qədər yol qət etdikdən sonra Araz Su Anbarı üzərindəki stansiyaya gəlib çatırıq. SES SSRİ dövründə Azərbaycan SSR və İran arasındakı razılaşma əsasında inşa edilib. Stansiya torpaq tipli bəndə malik olub, hazırda İran və Azərbaycan ərazisində yerləşməklə iki binaya malikdir.

"Araz" SES müasir standartlara uyğun yenidən qurulacaq

Stansiyadan Arazı baxıb fikrə dalırıq... Arazın nisgilli xatirələri beynimizdə dolur.

Stansiyanın direktoru Şəmil Əmirov buradakı işlərlə bizi məlumatlandırır. Bölli olur ki, son illər digər çaylardakı kimi, Arazda da suyu azalıb. Təbii ki, bu da enerji alınmasına təsir edən faktorlardandır.

Səhbətə qoşulan Dövlət Energetika Xidmətinin rəis müavini Tural Murtuzəliyev bildirir ki, "Araz" SES Naxçıvanın enerji qitliyi baxımından çətinlik çəkdiyi dövrlərdə muxtar respublikanın elektrik enerjisi ilə təminatında mühüm rol oynayıb. "Elektrik enerjisi təminatı o illərdə yalnız bu stansiya vasitəsilə mümkün idi. Yarım əsrdən çoxdur fəaliyyət göstərən stansiya bu gün də Naxçıvanın enerji təchizatında mühüm rol oynayır", - deyərək rəis müavini bildirir.

T.Murtuzəliyev qeyd edir ki, "Naxçıvan Muxtar Respublikasının sosial-iqtisadi inkişafına dair 2023-2027-ci illər üçün Dövlət Proqramı"na əsasən, "Araz" SES yenidən qurulacaq. Hazırda stansiyanın layihələndirilməsi üçün tender elan olunub.

Daha sonra stansiyanın idarəetmə otağına üz tuturuq. Bu otaqdan müəssisələr stansiyasının fəaliyyətinə nəzarət edirlər. Stansiya barədə məlumat verən Şəmil Əmirov bildirir ki, ümumi generasiya gücü 22 meqavat olan SES-də hər birinin gücü 11 meqavat olan iki hidrogenator quraşdırılıb. Onun sözlərinə görə, stansiyanın orta illik istehsal gücü 86,7 milyon kilovat-saatdır. Anbarın nominal

(Əvvəli qəzetimiz
23 oktyabr nömrəsində)

həcməddə tutumu isə 1 milyard 254 milyon kubmetrdir.

Direktor sudan elektrik enerjisinin necə alındığını bizə izah edir. O bildirir ki, stansiyada quraşdırılan hidroturbinlərin ucunda hərəkət edən su lazımı təzyiqlə çətdirilir və hərəkətdə olan su kütləsi elektrik enerjisi istehsal edən generatorlara ötürülür.

Elektrik enerjisinin alınması əsasən suyun təzyiqindən asılıdır. Maksimal təzyiqlə 27 metrdir. Turbinlərin işləməsi üçün isə minimal təzyiqlə 20 metr olmalıdır. Təzyiqlə aşağı düşdükcə turbinlərin istehsal gücü də azalır.

Araz Su Anbarının əsasən suvarma üçün nəzərdə tutulduğunu diqqətə çatdıran direktor əlavə edir ki, suvarma mövsümündə elektrik enerjisi istehsalı yüksək səviyyədə olur, amma payız, qış mövsümünə doğru azalma müşahidə edilir.

Qeyd edək ki, istismara verildiyi ildən bu vaxtdək "Araz" SES 4 milyard 460 milyon kilovat-saat elektrik enerjisi istehsal edib. Bu il isə stansiyada 56 milyon 826 min kilovat-saat enerji istehsal olunub.

Naxçıvanda hazırda "Araz" SES-dən başqa, Heydər Əliyev Su Anbarı üzərində 4,5 meqavat gücündə su-elektrik stansiyası, Gilançay üzərində 20 meqavat gücündə "Biləv", Şərur rayonu ərazisində 20,5 meqavat gücündə "Arpaçay-1" və 1,4 meqavat gücündə "Arpaçay-2" Su-Elektrik stansiyaları mövcuddur.

Muxtar respublikada "yaşıl enerji" dövrünün başlanğıcı

İdarəetmə otağından sonra su anbarına baxış keçirib, istiqamətimizi dəyişirik.

Muxtar respublikada alternativ enerji dövrünün başlanğıcı hesab olunan, müstəqilliyin ilk illərində Heydər Əliyev Su Anbarı üzərində tikilən su-elektrik stansiyasındaydıq.

Bu SES-in inşasını elektroenergetikanın bərpaulunan enerji mənbələri hesabına təmin edilməsi yönündə ilk tarixi addım adlandırılır. Stansiyanın direktoru Tərxan Qafarov deyir ki, ümumi gücü 12 milyon kilovat-saat olan stansiyada hazırda ildə 7 milyon kilovat-saat enerji istehsal edilir. Onun sözlərinə görə, su anbarının tutumu 100 milyon kubmetrdir.

Xatırladaq ki, Naxçıvanda su-elektrik stansiyalarının ümumi generasiya gücü 68,4 meqavat təşkil edir. Yaxın gələcəkdə gücü 36 meqavat olan Or-

dubad və gücü 15,6 meqavat olan Tivi su-elektrik stansiyaları tikiləcək ki, bundan sonra ümumi generasiya gücü 120 meqavata çatdırılacaq.

Günəşin bəxş etdiyi enerji

Gedəcəyimiz növbəti "yaşıl enerji" mənbəyi Babək rayonunda yerləşir. Bu, rayonun Xalxal kəndində qurulan Naxçıvan Günəş-Elektrik Stansiyasıdır. Cənubi Qafqazda və ölkədə Qaradağ Günəş-Elektrik Stansiyasından (230 mVt) sonra generasiya gücünə görə ikinci ən böyük GES sayılan stansiyada il ərzində 33 milyon kilovat-saat enerji istehsal edilir.

Stansiyanın direktoru Fərid Səfərov bildirir ki, 2015-ci ildə tikilən "Xalxal" Günəş-Elektrik Stansiyası 22 meqavat gücündədir. "Stansiya üçün ayrılmış 56 hektar sahənin 36 hektarında 8638 ədəd günəş paneli quraşdırılaraq istismara verilib. Stansiya alternativ və bərpaulunan enerji

mənbələrinin istehsal gücünün 20 faizini təşkil edir", - deyərək əlavə edir.

Günəşli Naxçıvanda biri hibrid olmaqla, hazırda 4 - "Xalxal" GES, "Şərur" GES, "Kəngərli" GES və "Culfa" Külək-Günəş Hibrid Elektrik stansiyaları fəaliyyət göstərir. Bundan əlavə, Naxçıvan şəhərində 668 ha, Şərurda 1163 ha, Kəngərli rayonunda 1311 ha, Babəkə 1669 ha, Şahbuzda 234 ha ərazi günəş-elektrik stansiyaları layihələrinin reallaşdırılması üçün müəyyən edilib.

"Şərur" GES-in gücü 11 meqavat və "Kəngərli" GES-in gücü isə 5 meqavattır. Naxçıvanda mövcud günəş-elektrik stansiyalarının sahəsi üzərində potensialın qiymətləndirmə nəticələrinə görə, bir hektar ərazidə təqribən 0,6 meqavat gücündə stansiya qurulduğu və il ərzində 900.000 kilovattan artıq elektrik enerjisi istehsal edildiyi müəyyənənib. Yəni bu onu göstərir ki, Naxçıvanda "yaşıl enerji" potensialı nəzərdə tutulan 1500 meqavattan da çoxdur.

Naxçıvanın bərpaulunan enerji potensialı xarici şirkətləri də bu ərazilərə cəlb edir. Hazırda dünyanın aparıcı enerji şirkətlərindən Total Energies, Czech Engineering, Nobel Energy, Masdar, ACWA Power, China Energy, Notus ilə "yaşıl enerji" layihələrinin reallaşdırılması istiqamətində görüşlər keçirilir. Bu istiqamət üzrə yol xəritəsi hazırlanır.

"Yaşıl işıq"a doğru

Görülən işlər nəticəsində COP29-a qədər gücü 30 meqavat olan yeni günəş-elektrik stansiyasının tikintisi planlaşdırılır. Stansiyanın tikilməsi üçün 688 hektar ərazi ayrılmışdır.

Xarici şirkətlərin marağı da Naxçıvanda "yaşıl enerji" potensialının yüksək olduğunu göstərir. Vaxtilə elektrik enerjisi baxımından çətin günlər keçirən, fasilələrlə, hətta enerjinin heç olmadığı qaranlıq günlər yaşayan muxtar respublika bu gün artıq enerji təchizatını "yaşıl enerji" hesabına tam təmin etmək imkanına malikdir. Naxçıvanda günəşdən, küləkdən, sudan enerjinin alınma potensialının yüksək olması "yaşıl artım ölkəsi"ne çevrilən Azərbaycanın "yaşıl enerji zonası" elan edilməsinin əbəs olmadığını göstərir. Bu istiqamətdə görülən genişmiqyaslı işlər yaxın gələcəkdə özü ilə yanaşı, Avropa ölkələrinə də bərpaulunan enerji nəql etməklə Naxçıvanı həm də böyük ixracatçıya çevirəcək.

Əsmər QARDASXANOVA,
"Azərbaycan"

Bakı-Naxçıvan-Bakı

